

Державне управління

УДК 351:502.33:330.3(477)

Бурик Зоряна Михайлівна

*кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри регіонального управління
та місцевого самоврядування
ЛРІДУ НАДУ при Президентові України*

Бурык Зоряна Михайловна

*кандидат наук по государственному управлению,
старший преподаватель кафедры регионального управления
и местного самоуправления
ЛРИГУ НАГУ при Президенте Украины*

Buryk Zoriana

*PhD, Senior Lecturer of the
Department of Regional Administration and Local Self-Government
LRIPA NAPA under the President of Ukraine*

**ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВО–
ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

**ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФИНАНСОВО-
ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННОГО
РЕГУЛИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ
FEATURES OF FUNDING OF FINANCIAL ECONOMIC MECHANISM
OF STATE REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Анотація. У статті охарактеризовано основні підходи науковців до визначення поняття фінансового механізму та виявлено, що під фінансовим механізмом слід розуміти сукупність методичних,

організаційних та правових положень і заходів, за допомогою яких визначається пріоритетний рух фінансових ресурсів в економіці держави, визначення проблемних сегментів та, відповідно, практичне спрямування грошових коштів на усунення виявлених прогалин та задоволення існуючих потреб. Визначено, що до його складових входить система фінансового менеджменту, планування та прогнозування фінансового бюджету, вибір джерел фінансового забезпечення, визначення фінансових показників, нормативів, лімітів, резервів тощо.

Виявлено основні інструментами фінансово-економічного механізму, до яких належать податки, бюджетні субсидії та субвенції, кредити, митні тарифи, «зелений» тариф. Розглянуто поняття механізму державного управління та у контексті дослідження надано власне визначення: фінансово-економічний механізм державного регулювання сталого розвитку – це комплекс методів та інструментів, які використовуються для планування, акумулювання та розподілу фондів фінансових ресурсів, покликаних досягти поставлених цілей у таких сферах: задоволення базових потреб населення, забезпечення сприятливих умов для функціонування господарських суб'єктів, налагодження ефективної взаємодії організацій державного і недержавного секторів, досягнення збалансованого розвитку економічних, соціальних та екологічних аспектів функціонування держави. Виділено основні напрямки використання фінансово-економічних механізмів державного регулювання та запропоновано пріоритетні задачі фінансово-економічного механізму державного регулювання сталого розвитку.

Ключові слова: фінансово-економічний механізм, механізм розвитку, сталий розвиток, державне регулювання.

Аннотація. В статье охарактеризованы основные подходы ученых к определению понятия финансового механизма и обнаружено, что под

финансовым механизмом следует понимать совокупность методических, организационных и правовых положений и мероприятий, с помощью которых определяется приоритетное движение финансовых ресурсов в экономике государства, определения проблемных сегментов и, соответственно, практическое направление денежных средств на устранение выявленных пробелов и удовлетворения существующих потребностей. Определено, что в его состав входит система финансового менеджмента, планирования и прогнозирования финансового бюджета, источников финансового обеспечения, определение финансовых показателей, нормативов, лимитов, резервов и тому подобное. Выявлены основные инструментами финансово-экономического механизма, к которым относятся налоги, бюджетные субсидии и субвенции, кредиты, таможенные тарифы, "зеленый" тариф. Рассмотрено понятие механизма государственного управления и в контексте исследования предоставлено собственное определение. По нашему мнению, финансово-экономический механизм государственного регулирования устойчивого развития – это комплекс методов и инструментов, которые используются для планирования, аккумулирования и распределения фондов финансовых ресурсов, призванных достичь поставленных целей в таких сферах, как удовлетворение базовых потребностей населения, обеспечение благоприятных условий для функционирования хозяйственных субъектов, налаживания эффективного взаимодействия организаций государственного и негосударственного секторов, достижения сбалансированного развития экономических, социальных и экологических аспектов функционирования государства. Выделены основные направления использования финансово-экономических механизмов государственного регулирования и предложены приоритетные задачи финансово-экономического механизма государственного регулирования устойчивого развития.

Ключевые слова: финансово-экономический механизм, механизм развития, устойчивое развитие, государственное регулирование.

Summary. The article describes the main approaches of scientists to the definition of the concept of financial mechanism and found that the financial mechanism should be understood as a set of methodological, organizational and legal provisions and measures that determine the priority movement of financial resources in the state economy, the definition of problem segments and, consequently, practical directing funds to eliminate identified gaps and meeting existing needs. It is determined that its components include the system of financial management, planning and forecasting of the financial budget, the choice of sources of financial support, the definition of financial indicators, norms, limits, reserves, etc. The main instruments of the financial and economic mechanism, which include taxes, budget subsidies and subventions, credits, customs tariffs, and "green" tariffs are revealed. The concept of the mechanism of public administration is considered and in the context of the research the own definition is given: the financial and economic mechanism of state regulation of sustainable development is a set of methods and tools used for planning, accumulation and distribution of funds of financial resources designed to achieve the set goals in the following areas: satisfaction of basic the needs of the population, ensuring favorable conditions for the functioning of economic entities, establishing effective cooperation between state and non-governmental organizations rust sectors, achievement of balanced development of economic, social and ecological aspects of functioning of the state. The main directions of the use of financial and economic mechanisms of state regulation are allocated and the priority tasks of the financial-economic mechanism of state regulation of sustainable development are proposed.

Key words: financial and economic mechanism, development mechanism, sustainable development, state regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні євроінтеграційні умови визначають необхідність дослідження проблеми забезпечення сталого розвитку та особливостей функціонування механізмів державного регулювання. Основною метою державного регулювання у контексті означеної теми є створення сприятливих умов для довгострокового економічного зростання та стабільного розвитку фінансового сектору економіки, підвищення конкурентних позицій України на міжнародній арені та дотримання міжнародних екологічних нормативів. Соціально-економічні та геополітичні умови, що склалися на даний момент, зумовлюють особливу актуальність розробки довгострокових фінансово-економічних механізмів державного регулювання у контексті досягнення сталого та інноваційного розвитку державної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблемні дослідження особливостей державного регулювання сталого розвитку присвячено у працях таких науковців, як: О. М. Алімова, Н. М. Андрєєвої, І. К. Бистрякова, Є. М. Борщука, А. І. Даниленка, О. І. Маслака, М. Й. Маліка, С. І. Пирожкова, А. П. Садовенка, В. Г. Сахаєва, А. М. Стельмашука, В. М. Трегобчука, Є. В. Хлобистової, В. Я. Шевчука, О. В. Щербатих та ін. Однак, створення системи механізмів державного регулювання сталого розвитку є нових процесом. Зокрема, фінансово-економічний механізм потребує узагальнення та уточнення його складових, а також особливостей його функціонування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Основною метою статті є розкриття особливостей функціонування фінансово-економічного механізму державного регулювання сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови дефіциту фінансових ресурсів, низький рівень фінансової автономії самоврядування місцевих територій зумовлюють особливу актуальність проблеми ефективного функціонування фінансово-економічного механізму державного регулювання сталого розвитку, впровадження якого дозволить об'єднати державні, місцеві та приватні фінансові ресурси з метою активізації зусиль для створення умов стійкого розвитку фінансово-економічної сфери управління державою.

Розглянемо основні підходи науковців до визначення поняття фінансовий механізм. Зокрема, як вважає, Н. Тимошик, фінансовий механізм можна трактувати, як у широкому розумінні, так і у вузькому. Так, фінансовий механізм у широкому розумінні – комплекс фінансових важелів і методів впливу на соціально-економічний розвиток добробуту населення та суспільства в цілому. За допомогою певних фінансових методів і форм здійснюються розподільчі, перерозподільчі та регулюючі відносини, формуються доходи суб'єктів господарської діяльності, відповідні фонди [10].

У вузькому розумінні фінансовий механізм – набір конкретних фінансових важелів та методів впливу на нагромадження, використання фінансових ресурсів для забезпечення функціонування й розвитку суб'єктів господарювання, державних структур і населення [10]. Як зазначає О. Василик, фінансовий механізм – це сукупність форм і методів створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення [2, с. 104].

На думку О. Ковалюка під фінансовим механізмом слід розуміти систему фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які

використовують у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, а також за відповідної фінансової політики на мікро- і макрорівні [6, с. 22].

У свою чергу В. Столяров зауважує, що фінансовий механізм слід розглядати як складову частину господарського механізму, що являє собою сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відношень. Фінансовий механізм включає насамперед ціни, податки, пільги, штрафи, санкції, дотації, субсидії, кредити, банківський кредитний і депозитний процент, тарифи [9].

Погоджуємося з І. Іртишик, яка підкреслює, що найбільш важливим для формування передумов сталого розвитку є фінансово-економічний чинник, котрий ми трактуємо як систему утворення, акумулювання й подальшого використання фінансових ресурсів. В існуючих економічних умовах ресурси для реалізації сталого розвитку територій є сукупністю власних і позикових засобів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, громадян та іноземних осіб, а також громадських організацій [5]. Тут варто додати, що економіка і фінанси тісно пов'язані в процесі діяльності, зокрема [10]:

- а) розподільчі відносини постійно визначають і формують систему фінансово-економічних відносин, які впливають на виготовлення продукції, стримуючи або стимулюючи зростання ВВП;
- б) за допомогою фінансів забезпечується розподіл створеного валового внутрішнього продукту, а розподіл можливий лише того, що вироблено суб'єктами господарювання.

Таким чином, фінансовий механізм на рівні державного управління проявляється у комплексі форм і методів, які розроблені та закріплені у законодавстві, основною метою використання яких є забезпечення умов

для постійного економічного зростання держави та задоволення потреб населення, шляхом акумулювання та раціонального розподілу фінансових ресурсів. Тобто, під фінансовим механізмом слід розуміти сукупність теоретичних, організаційних та правових положень і заходів, за допомогою яких визначається пріоритетний рух фінансових ресурсів в економіці держави, визначення проблемних сегментів та, відповідно, практичне спрямування грошових коштів на усунення виявлених прогалин та задоволення нагальних потреб у суспільстві.

До його складових входить система фінансового менеджменту, планування та прогнозування фінансового бюджету, вибір джерел фінансового забезпечення, визначення фінансових показників, нормативів, лімітів, резервів тощо.

На нашу думку, для більш повного розуміння досліджуваної теми, слід також розглянути поняття «механізм державного управління», яке є достатньо поширеним у науковому середовищі. Розглянемо основні підходи науковців до його трактування:

- сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [1];
- процес узгодженого впливу суб'єктів управління на галузь економіки, соціальної сфери та екології, а також застосування певної послідовності відповідних процедур та інструментів, що забезпечують перехід від старого до нового стану з метою досягнення заданих цілей;
- спосіб дій суб'єкта регулювання, який ґрунтується на базових функціях і принципах, забезпечуючи за допомогою форм, методів і засобів ефективне функціонування системи державного регулювання для досягнення визначеної мети та усунення протиріч [7].

Тобто, фінансово-економічний механізм державного регулювання є сукупністю інструментів фінансового та економічного спрямування, за допомогою яких органи державної влади забезпечують регулювання процесів у досліджуваній сфері та за допомогою яких здійснюється фінансування безпосередніх заходів державного регулювання розвитку альтернативної енергетики, зокрема застосування фінансово-економічних важелів і стимулів, передбачених законодавством про енергозбереження та охорону довкілля, з метою розширення використання альтернативних джерел енергії [8].

Основними інструментами фінансово-економічного механізму є: податки, бюджетні субсидії та субвенції, кредити, митні тарифи, «зелений» тариф – економічний механізм, призначений для залучення інвестицій у технології використання поновлюваних джерел енергії, величина якого коректується залежно від виду генерації та введення потужностей в експлуатацію; фінансування заходів у сфері альтернативних джерел енергії за кошти підприємств, установ, організацій, коштів державного та місцевого бюджетів, добровільних внесків та інших коштів, не заборонених законодавством [4].

Отже, у контексті нашого дослідження слід зазначити, що фінансово-економічний механізм державного регулювання сталого розвитку – це комплекс методів та інструментів, які використовуються для планування, акумулювання та розподілу фондів фінансових ресурсів, покликаних досягти поставлених цілей у таких сферах: задоволення базових потреб населення, забезпечення сприятливих умов для функціонування господарських суб'єктів, налагодження ефективної взаємодії організацій державного і недержавного секторів, досягнення збалансованого розвитку економічних, соціальних та екологічних аспектів функціонування держави.

З огляду на сучасні умови децентралізації влади, О. Ковалюк стверджує, що питання особливостей функціонування фінансово-

економічного механізму регулювання сталого розвитку є актуальним саме у розрізі останніх адміністративних реформ. Автор зазначає, що даний механізм включає передбачення в місцевому бюджеті розвитку видатків на реалізацію заходів і проектів стратегічного плану; об'єднання коштів місцевих бюджетів територіальних громад на договірній основі для виконання спільних завдань розвитку території; одержання з державного бюджету субвенцій і субсидій для виконання проектів з реалізації державних пріоритетів на території регіону; залучення кредитів фінансових інституцій; стимулювання розвитку небанківського фінансового сектору; розроблення інвестиційних проектів і бізнес-планів; стимулювання та залучення коштів населення, підприємств, організацій та іноземних інвесторів; залучення грантів українських, іноземних та міжнародних організацій; сприяння розв'язанню земельних питань тощо [6, с. 91-92].

Для ефективної реалізації концепції сталого розвитку в Україні, необхідно опрацювати та впровадити складну систему дієвих механізмів. На думку дослідників серед фінансово-економічних механізмів державного регулювання слід виділити ті, що спрямовані на: збалансованість міжбюджетних та внутрішньобюджетних відносин; скерування бюджетного забезпечення на підтримку вітчизняного виробника, реалізацію стратегічно важливих вітчизняних соціальних і економічних програм; посилення фіскально-регулюючих функцій податкової служби, скерованої на підвищення економічної активності населення; орієнтованість фінансово-кредитної політики на підтримку й активізацію підприємницької діяльності, аграрного сектору, забезпечення рівноваги кредитного попиту та кредитних пропозицій у країні, регіоні та на місцевому рівні; підвищення інвестиційної привабливості держави, регіону та конкретної території [11].

З огляду на це, до пріоритетних задач фінансово-економічного механізму державного регулювання сталого розвитку відносимо: фінансово-економічне забезпечення стратегічних рішень; раціональне використання фінансово-економічних ресурсів; пошук ефективних джерел короткострокового та довгострокового фінансування; підвищення ефективності фінансового менеджменту; впровадження ресурсозберігаючих технологій у промисловості; культивування цінностей системи «нуль відходів» у великих та середніх підприємців-виробників.

Отже, поставлені завдання фінансово-економічного механізму є взаємопов'язаними між собою, однак відмінності в накопиченні та розподілі фінансових ресурсів зумовлюють необхідність ретельно обирати інструменти та методи для кожного його елемента. Осмисливши теоретичну сутність та особливості функціонування фінансово-економічного механізму регулювання сталого розвитку країни, чітко зрозумівши його структуру, місце та призначення окремих його складових можна досягти усунення прогалин у цьому механізмі, а отже стати на шлях зміцнення та розвитку економіки та суспільства.

Сприяти цьому може ефективне використання природних ресурсів, що є провідною ідеєю концепції сталого розвитку. З огляду на це, важливим завданням державного є створення ефективної системи менеджменту, яка відповідає сучасним фінансовим викликам економіки. Вирішення цієї проблеми зосереджується в наданні природним ресурсам фінансового вираження та забезпеченні їх ефективного включення у фінансову інфраструктуру. Відповідно, ефективність фінансово-економічної системи залежить від спроможності виявляти та створювати нові активи, які у перспективі приносятимуть дохід або виконуватимуть роль застави. Таким видом ресурсів, що недостатньо інтегровані у ринковий оборот є природні ресурси.

Висновки з дослідження. Підсумовуючи усе вищезазначене, можемо зробити висновок, що на сьогодні, істотними резервами для економічного зростання економіки в Україні в умовах євроінтеграційного курсу є ефективне використання природних ресурсів з погляду визначення їх фінансового потенціалу та покращення господарської діяльності держави з їх використанням. Такий ракурс формування ресурсних фондів у контексті сталого розвитку є тісно пов'язаним з процесом капіталізації природних активів. Зважаючи на багатоманітний характер фондів фінансових ресурсів на акумуляцію та розподіл яких спрямований фінансово-економічний механізм, до напрямків подальших досліджень можна віднести конкретизацію методів та інструментів, застосовуваних для кожного виду фінансових фондів, а також забезпечення їх комплексного використання для формування достатнього фінансового забезпечення сталого розвитку держави.

Література

1. Боженьова І. М. Теорія сталого розвитку та її роль у процесі управління підприємством / І. М. Боженьова // Збірник наукових праць ВНАУ, Серія: Економічні науки. – Вип. №3 (80). – 2013. – С. 21-28.
2. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручн. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 608 с.
3. Гончаренко М. В. Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території / М. В. Гончаренко // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. – № 1. – С. 59-66.
4. "Зелений" тариф на електроенергію знизили на 50 - 55%. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.ua/energetics/1050477-zeleniy-tarif-na-elektroenergiyu-znizili-na-50-55.html>.

5. Іртищева І. Інноваційне оновлення фінансово-економічного механізму реалізації децентралізованої моделі сталого розвитку територіальних громад / І. Іртищева, М. Стегней // Економіст. – 2015. – № 6. – С. 8-12.
6. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) : монографія / О. М. Ковалюк. – Львів : Вид. центр Львівського НУ імені Івана Франка, 2002. – С. 22.
7. Латинін М. А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання [Текст] : монографія / М. А. Латинін. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2006. – 320 с.
8. Майстро С. В. Механізми державного регулювання розвитку альтернативної енергетики: теоретичні підходи до визначення та змісту / С. В. Майстро, О. Л. Волошин // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 43. – С. 36-43.
9. Столяров В. Ф. Основи формування фінансового механізму державного регулювання регіонального розвитку / В. Ф. Столяров, О. В. Шинкарук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua>
10. Тимошик Н. С. Вдосконалення механізмів регулювання фінансово-економічного забезпечення сталого розвитку економіки України / Тимошик Н. С. // Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем: колективна монографія. – Т. : ФОП Осадца Ю.В., 2016. – С. 59–67.
11. Участь громадськості у забезпеченні сталого розвитку територіальної громади : наук.-метод. розробка / [кол. авт. : А. Й. Серант, П. І. Шевчук, В. І. Карпук та ін.] ; за заг. ред. П. І. Шевчука, А. Й. Серанта. – К. : НАДУ, 2009. – 72 с.

References

1. Bozhen'ova I. M. (2013), "Theory of sustainable development and its role in the process of enterprise management", *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU, Seriia: Ekonomichni nauky*, no. 3(80), pp. 21-28.
2. Vasylyk O. D. (2004), *Derzhavni finansy Ukrainy : pidruchn. [Public Finances of Ukraine: Handbook.]*, Tsentri navchal'noi literatury, Kiev, Ukraine.
3. Honcharenko M. V. (2014), "The essence of the financial mechanism for implementing the strategy of sustainable development of the territory", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 1, pp. 59-66.
4. "Green" electricity tariff reduced by 50-55%", available at: <http://economics.unian.ua/energetics/1050477-zeleniy-tarif-na-elektroenergiyu-znizili-na-50-55.html>.
5. Irtysheva I. (2015), "Innovative update of the financial and economic mechanism for the implementation of a decentralized model of sustainable development of territorial communities", *Ekonomist*, no. 6, pp. 8-12.
6. Kovaliuk O. M. (2002), *Finansovyy mekhanizm orhanizatsii ekonomiky Ukrainy (problemy teorii i praktyky) : monohrafiia [Financial mechanism of organization of economy of Ukraine (problems of theory and practice): monograph]*, Vyd. tsentr L'vivs'koho NU imeni Ivana Franka, Lviv, Ukraine.
7. Latynin M. A. (2006), *Ahrarnyy sektor ekonomiky Ukrainy: mekhanizm derzhavnoho rehuliuvannia : monohrafiia [Agrarian sector of the economy of Ukraine: the mechanism of state regulation: a monograph]*, Vyd-vo KharRI NADU "Mahistr", Kharkiv, Ukraine.
8. Majstro S. V. (2015), "Mechanisms of state regulation of alternative energy development: theoretical approaches to definition and content", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 43, pp. 36-43.

9. Stoliarov V. F., "Fundamentals of the financial mechanism of state regulation of regional development", available at: <http://zbirnuk.bukuniver.edu.ua>.
10. Tymochyk N. S. (2016), Vdoskonalennia mekhanizmiv rehuliuвання finansovo-ekonomichnoho zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Improvement of the mechanisms of regulation of financial and economic provision of sustainable development of the Ukrainian economy], FOP Osadtsa Iu.V, Ternopil, Ukraine.
11. Serant A. J. (2009), Uchast' hromads'kosti u zabezpechenni staloho rozvytku terytorial'noi hromady : nauk.-metod. rozrobka [Public Participation in the Sustainable Development of the Territorial Community: Science. Method.], NADU, Kiev, Ukraine.